

PIECZYSKA

Lokalizacja (historyczna i współczesna)

PIECZYSKA, powiat czerski województwa mazowieckiego (ob. powiat grójecki, województwo mazowieckie), dekanat warecki, archidiakoniat warszawski, diecezja poznańska (ob. dekanat czerski, archidiecezja warszawska), kościół parafialny pw. Narodzenia Najśw. Marii Panny, prezbiterium, ściany boczne i sklepienie, polichromia późnorenesansowa

Datowanie (z fazami)

przed poł. XVII w.

Fundator / fundatorzy (odpowiednio do faz)

NN

Wykonawcy (osoby, warsztat, krąg artystyczny) – pierwotni i wtórni

nieustalony warsztat lokalny (?)

Historia powstania

Wieś rycerska na Mazowszu czerskim, w połowie XV w. dzierzona przez rodzinę Fryczów – bracia: ks.ks. Mikołaj, Piotr oraz Adam (kolator) wzniesli pierwszą świątynię drewnianą, erygując przy niej w 1452 r. parafię. Obecny kościół, murowany z cegły w stylu postgotyckim, ufundował w 1603 r. ówczesny dziedzic wsi – Adam Mniszewski h. Kościesza (zm. 1610), kasztelan liwski i starosta czerski. Prostokątne prezbiterium nakryte sklepieniem sieciowym, z trzema zamkniętymi ostrołukowo oknami: dwa w ścianie ołtarzowej, jedno w południowej. Odkrywki polichromii dekoracyjnych podziałów architektonicznych ze scenami figuralnymi.

Przekształcenia, remonty, konserwacje

Kościół kilkakrotnie remontowany w XVII-XIX w. m.in. po splądrowaniu przez oddziały rosyjskie w 1831 i pożarze sprzed 1835 (zakres prac nieznan, fundowali m.in. ówcześni właściciele wsi – Potoccy) i w 1876 r., 1904-1908 rozbudowany znacząco z pozostawieniem oryginalnego prezbiterium z późnorokokowym wystrojem ołtarzowym z lat 70.-80. XVIII w. – wtedy z inicjatywy ówczesnego proboszcza ks. Feliksa Sobolewskiego i Teodora Pełczyńskiego, rejenta z Góry Kalwarii, którzy założyli Komitet Odbudowy Kościoła. Plany nowej świątyni w stylu neogotyckim, trójnawowej z jednowieżową fasadą, opracował arch. Wacław Zaremba z Warszawy. Polichromie nowożytnie z XVII w. odsłonięte w trakcie ostatniego remontu konserwatorskiego świątyni w 2007 r., wyk. art. kons. (współczesny napis: „R.P. 2007. / KONSERWACJA” umieszczony na ścianie południowej, w pierwszym przęśle, w górnej części ściany tarczowej.

Kompozycja / układ

Polichromie odsłonięte w górnej części ściany ołtarzowej i bocznych (dolne partie tynków i warstw pobiał skute w celu odsłonięcia wątku muru późnogotyckiego i dwóch par arkadkowych wnęk na *sacrarium* i *sedilia* z 1603 r.) i w obramieniach i glicach okien, na sklepieniu pokrywające żebra ceglane. Na ścianie północnej w dolnej strefie nieregularne odkrywki z widoczną dekoracją typu koltrynowego z materia z błękitnym tłem i białym ornamentem roślinnym, z granatową górną

lamówką; okna w ścianie ołtarzowej udekorowane w identyczny sposób: powyżej strzałki łuku rozpięte w trzech punktach baldachimy, których wywinięte brzegi, pokrywają lica ściany, na tychże na białym tle wielobarwne motywy orientalne owocu granatu; w glifach okna południowego na czerwonym pasie jasne motywy roślinne – pędy akantu. W trzech ścianach tarczowych górnej strefy ściany południowej zachowane fragmentarycznie sceny figuralne okolone ugrowymi pasami, od lewej: Pokłon Pasterzy, niezidentyfikowana (z dwiema postaciami odwróconymi plecami i fragmentem wierzchowca? prowadzonego w prawo przez sługę), chrzest Jezusa w Jordanie, wszystkie z elementami uproszczonego w rysunku pejzażu i roślinności orientalnej (palmy, krzewy). Żebra sklepienne i tarczki konsolk ujęte liśćmi, ozdobione motywami architektoniczno-ornamentalnymi: na cynobrowym tle ciemniejsze pola, naprzemiennie koliste i po dwa mniejsze trapezoidalne, w których odpowiednio zielone, czworolistne rozetki i półrozetki; w zwornikach koliste tarczki z wielolistnymi kwiatami w tonacji czerwonej; konsolki w tłach puste, z jasnym tłem.

Ikonografia

Dekoracje pasa kołtrynowego, obramień okien i dekoracje żeber sklepiennych prezentują formy obiegowe dla 1. poł. XVII w., wzorów dla kompozycji scen figuralnych dostarczyła grafika niderlandzka lub niemiecka 2. poł. XVI-1. ćw. XVII w. Fragmentaryczność odkrywek i stan zachowania polichromii utrudniają znacząco ich precyzyjną identyfikację.

Analiza formalno-stylistyczna

Dekoracje ścian, okien i sieci sklepiennej w Pieczyskach są na historycznym Mazowszu odosobnionym przykładem polichromii monumentalnej z 1. poł. XVII w., utrzymanej w stylistyce późnorenesansowo-manierystycznej. Jej przejściowy pod względem stylowym charakter ujawnia zastosowanie obok motywów floralnych (sprymitywizowana wić akantowa?) elementów typowych dla wcześniejszej fazy dojrzałego renesansu (iluzjonistyczna oprawa tekstylna okien oraz podziały listwowo-ornamentalne na żebrach sklepienia).

Źródła i literatura przedmiotu

M. Wardzyński, Malarstwo monumentalne doby nowożytnej na historycznym Mazowszu. Nowe kierunki i perspektywy badań, w: Inwentaryzacja i katalog zabytków jako podstawa ochrony i polityki konserwatorskiej. Metody, osiągnięcia, zamierzenia, pod red. Jakuba Lewickiego, Warszawa 2020, s. 135.

Fotografie:

Pieczyska, kościół parafialny pw. Narodzenia Najśw. Marii Panny, prezbiterium, widok ogólny wnętrza po 1603-1655, polichromia późnorenesansowo-manierystyczna, wyk. nieustalony warsztat lokalny (?), fot. MW, 2016

MK?

Pieczyska, kościół parafialny pw. Narodzenia Najśw. Marii Panny, prezbiterium, ściana północna, po 1603-1655, polichromia późnorenesansowo-manierystyczna, wyk. nieustalony warsztat lokalny (?), fot. MW, 2016

Pieczyska, kościół parafialny pw. Narodzenia Najśw. Marii Panny, prezbiterium, sklepienie, po 1603-1655, polichromia późnorenesansowo-manierystyczna, wyk. nieustalony warsztat lokalny (?), fot. MW, 2016

